

כאומר לו אני איני רוצה לטעום מהם, משום חשש גזילה. (עפ"י מגדים חדשים לרד"י וויס שם. ולפי"ז אף נתן להם לאכול בידים, הגם שלדעתו יש בזה חשש גזילה. וע"כ צריך לבאור שהזכר לעיל, שאף לשיטתו מותר להם לאכול, כשאר דברי מצוה).

דף כג

'התם היינו טעמא משום דאין מעבירין על האוכלין' — רש"י ותוס' פרשו שאין רשאים לעבור על האוכלים ולהשאירם, הלכך אינם עשויים לידרס, כי המוצאם ראשון — מגביהם. ויש להבין, הלא כל אבדה אין אדם רשאי להתעלם ממנה וחייב להגביהה, ואעפ"כ אנו אומרים שעשוי לידרס על ידי העוברים ושבים, הכי נאמר שההעברה על האוכלים חמור לבני אדם מלאו דאורייתא ד'לא תוכל להתעלם'?

ושמא באבדות קטנות [שמסתמא עליהן מדובר כאן, שנוחות לידרס], מצוי שיעברו עליהם רבים ללא שחייבים מן הדין ליטלם, כגון אנשים החולכים למלאכתם וביטול המלאכה מרובה מדמי האבידה (כדלהלן ל). וכן מי שאינו לפי כבודו להגביה דברים קטנים, ולכן מצוי שיישארו מונחים ברשות הרבים והסימן שעליהם ידרס. ואף במקום שחייבים להגביה, מצוי שאנשים אינם יודעים ומורים לעצמם התר שלא כדין מהטעמים הנ"ל או שאומרים בלבם אין זו אבידה אלא הניחום בעליהם לשעה ומיד ישובו ויטלו. משא"כ אוכלים, הכל מגביהים אותם, שאין בהם הוראות התר הנוכחים.

ומבואר מתוך הסוגיא (כפי שפרשו הראשונים), שגם מטבעות המונחות זו על גב זו אינם בכלל 'סימן העשוי לידרס' — כי מתוך חשיבותן כל שמוצא אותם ראשון נוטלם, משא"כ כריכות הרבה בני אדם אין עשויים ליטלן ברשות הרבים שאינו כבודם (ערמב"ן ורשב"א). והגר"ח קניבסקי שליט"א השיבני במענה לשאלה זו: אין דרך בני אדם להתבונן בדרכים ואין מקפידין ודורסין, אבל אוכלין שאסור לעבור עליהן אפילו אינם אבידה, הדרך לראות. (וכיו"ב איתא בשיעורי הגריש"א שליט"א).

לפי"ז יש מקום לפרש דברי רב זביד דכו"ע מעבירין על האוכלין, לא שמותר לעבור [דבעירובין סד: מבואר שדברי תנא הם, ולא מצוינו שנחלקו בדבר], אלא הכוונה שבני אדם אינם רגילים להתבונן בדרכים ומצוי הרבה לעבור על האוכלין, הלכך סימן העשוי לידרס הוא.

'כללא דאבידתא כיון דאמר ווי לה לחסרון כיס, מיאש ליה מינה' — יאוש אינו צריך אמירה בדוקא, אך בדבר שיש בו סימן אין אנו יודעים שמתיאש אלא באמרו זאת (עפ"י ראשונים. וע' בפ"ת חו"מ יב סקי"ד ובקצוה"ח שם סק"א — מחלוקת האחרונים אם מחילה בלב מהני. וע' בשו"ת אור לציון ח"א חו"מ א; וכן כתב בשו"ת אגרות משה יו"ד ח"א קכת. וע"ע: פתחי חושן — דיני אבידה פרק ב הערה א).

ולכאורה נראה שאם יודע בעצמו שהתיאש בלב, אין לו ליטול האבידה מן המוצא אלא אם הודיעו מתחילה שנתיאש ומן הדין היא שייכת למגביה — ואין זה ענין לדברים שבלב, כי אין היאוש פעולה חיובית של האדם, אלא ענין מציאותי שנפעל ממילא. וכבר דנו ראשונים ואחרונים בנידון ביטול חמץ בלב, אם שייך לדברים שבלב, ואכ"מ.

(ע"ב) 'זלהוי מנין סימן...' — לא הקשו כן ברישא דמתניתין, במצא פירות מפוזרים או מעות — כי אין אדם יודע כמה פירות הוא טוען וכמה מעות הוא נושא. ובפרט בדרך נפילה, אין אדם יודע כמה נפל (עפ"י ריטב"א לעיל כא. ועתוס' להלן כד. ד"ה אבל).

לא תרצו שבדבר מפורז שאינו חרוז או קשור וכרוך (ע' לעיל כ) אין המנין מהוה סימן [ואפילו בדרך הינות], כי אפשר שחלק מהפריטים יתקלקלו או יתגלגלו ויילקחו [ולא דמי לצבורי פירות שמנין סימן (להלן כה.) — שהצבור קבוע וקיים ולא נעלם], ועל כן מעיקרא הוא מתיאש מסימן זה — שהרי אמרו להלן (כד.) מצא בדי מחטים וכד' שנים שנים — מנין הוי סימן, ואעפ"י שאינם אגודים [אך ברשב"א להלן כה. נראה שמפרש שבכל בד תלויים שני מחטים, והוי קשור]. וכן מבואר להלן (כה.) במעות המונחות זו על גבי זו. ודוחק לחלק שבאופנים אלו אינם נעלמים ומתפורים, משא"כ פירות ומעות מפורים. [אכן בר"ן ורשב"א להלן כה. נראה שמחלקים בכך וסוברים שאפילו בדרך נפילה כל שהם כנוסים כגון מעות הוי מנין סימן].

'מקום הוי סימן או לא הוי סימן. אמר ליה: תניתוה, מצא חביות של יין...' — מכל אותם דברים שבמשנה דקתני הרי אלו שלו, אי אפשר להוכיח כלום, כי מדובר שמצאם דרך נפילה ולכך אין המקום סימן. אבל הברייתא שמדברת על חבית של יין, ודאי מדובר שמצאה דרך הנחה, שאין לומר בדבר כבוד כזה שנפל שלא מדעת (תורת חיים).

'הוא גברא דאשכח כופרא בי מעצרתא. אתא לקמיה דרב, אמר ליה: זיל שקול לנפשך... דחזא דקדחי ביה חלפי' — ומדובר שידעו שאין הזפת שייך לבעל הגת, שאם כן שלו הוא, ואעפ"י שניכר שנתיאש ממנו, אין מועיל יאוש בדבר הנמצא ברשותו. ומדוע לא זכה בו בעל הגת והלא חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו? — מפני שהזפת הגיע לשם קודם יאוש והרי לא עדיפה חצרו מידו, שכל שהגיע אליו באיסורא, לא זכה בה לעולם (עפ"י ר"ן. וכן מובא בריטב"א. וע"ע להלן כה-כו).

אין להקשות מדברי הריטב"א לעיל (כא) שאם מצא אחד ואח"כ נתיאשו הבעלים ובא אחר והחזיק, אין מועיל היאוש — כי דוקא שם שהגביה החפץ ונתחייב בהשבה והרי הוא אחראי עליה, לכך אין החזקת האחר מועילה להפקיע מהבעלים, משא"כ כאן שהחפץ ברשותו אבל לא נעשה עליו שומר אבידה, שהרי לא ידע ממנה כלל, מועילה החזקת האחר. והריטב"א (ב'חדשים) תירץ שהיתה זו חצר שאינה משתמרת ולכך לא זכה בה בעל הגת. ומשמע מדבריו שאילו היתה משתמרת — היה קונה הגם שבא לרשותו קודם יאוש. (וכנראה לדעתו לא חשיב 'באיסורא אתא לידיה' אלא כשנטלה ונעשה עליה שומר, וכסברת הרמב"ן להלן כו.). ויש אומרים שקושיא מעיקרא ליתא, כי יש לפרש שהמוצא הוא הוא בעל הגת (עפ"י ריטב"א). או אפשר במעצרתא שאין לה בעלים ידועים (כן צידד הרשב"א להלן כו.).

'משום יאוש בעלים נגעו בה, דחזא דקדחי ביה חלפי' — מכאן יש ללמוד שהמוצא מציאה זרוקה (לאפוקי טמונה וכדו'. סמ"ע), וניכר שעבר עליה זמן רב מאז שאבדה מבעליה, אף על פי שיש בה סימן — הרי היא שלו, שכבר נתיאשו הבעלים (עפ"י הג"א; חו"מ רסב,ה). לפי מה שכתב הגרעק"א (להלן כד: על תד"ה לבתר) נראה שאין ראייה זו מוכחת, ש"ל דוקא כאן שמדובר בזפת שנסכחה, שיש להניח שהמאבד חזר למעצרתא ובקש ולא מצא, ולכן תולים שודאי נתיאש לאחר זמן רב, ותלה שלקחוו ולא יחזירו לו, אבל בעלמא יתכן שלעולם חוששים הבעלים שעדיין לא נמצא ולכן לא הוכרו, ואין כאן יאוש. או בדרך זו: יש להניח שאם היו באים ומבקשים אחריה — היו מוצאים, וכיון שלא מצאו, סימן שלא באו לבקש וזהו לאות על יאושם — כן כתב באילת השחר (כד:): שמשמע בתוס' שאנן להלן כה וברא"ש סי' ט. ואולם מן הפוסקים נראה שלא חילקו בדבר, שכתבו כן על כל מציאה. ואם אינו ניכר שעבר עליה זמן רב אלא המוצא בלבד יודע זאת, כגון שראה אותה שם זה מכבר

— אין כאן יאוש בעלים, כי הם עדיין חושבים בלבם שהמוצא יטול ויכריז, כי יסבור שמקורו נאבדה. כן מבואר מדברי התוס' להלן (כד: ד"ה לבתר).

ונראה ששיטת רש"י (שם ובברכות נח:) שלאחר שנים עשר חדש הוי יאוש, שבמשך זמן זה הכלי משתכח לגמרי מן הלב. (והר"ן תמה על שיעור זה. וע' הגהות ריעב"ץ).

ויש לעיין כאשר לעולם לא אמר ז'י לחסרון כיס' אלא בתחילה סבר שימצא ובמשך הזמן נשכח ממנו כל הענין וכבר אינו זכור שהיה לו חפץ זה שאבד [והדבר מצוי בדברים קטנים שאבדו] — האם נחשב זה ליאוש כיון שהחפץ אינו בתודעתו כלל ואין בו כל חפץ [ושמא אף בקטן מועיל בזה, דלאו מדין מחילה אתינן עלה], או אפשר שנחשב יאוש שלא מדעת, שסוף סוף לא אמר וי' לחסרון כיס.

וכיו"ב יש להסתפק באדם שאינו יודע כלל על קיומו של חפץ מסוים אצלו, ואינו עשוי לדעת על כך, שמא דינו כיאוש. [וערמב"ם (גו"א טז, ח) שמטמון שאינו יודע הנמצא אצל אדם אינו שלו, משום דאבודה ממנו ומכל אדם. ואין לדייק שאם אבוד רק מדעתו ל"ה הפקר — כי הוא מיירי בנמצא ברשותו, אבל באבידה י"ל שאפילו אם נעלם ממנו בלבד הרי זה כיאוש. וערשב"א להלן כה סע"ב שהביא מהראב"ד שמטמון בכותל שבחורשין הרי הוא הפקר. ויש לשאול הלא אם ישראל הצניעו הריהו של ירשיו. ומשמע לכאורה שזוהו בכלל יאוש. ושמא יש לדחות שסובר שאין תורת ירושה באופן זה שבעליו שכחוהו]. וברשב"א להלן (כו רע"א) נראה שנקט כהנחה פשוטה שאין זה אלא יאוש שלא מדעת, שלכך הקשה על תגר שנמצאו מעות בין פירותיו לאחר שמכרם, מדוע לא זכה בהם והלא המוכר לתגר נתיאש מן המעות והתגר קנאם בחצרו ולא ידע מהם להתיאש — הרי מבואר שחפץ שאין אדם יודעו כלל אינו נידון כיאוש.

ומכל מקום יש לומר שאם נוכח בחסרון האבדה ואינו יודע שנאבדה אלא סבור שהוציאה או שלא היתה לו מעולם — הוי יאוש מדעת. [והדבר מצוי במעות שאבדו מכיסו וסבור שהוציאן וכד'].

עוד יש לעיין באבדה שלא אכפת לו כלל אם תשוב אליו אם לאו, והרי הוא מוחל עליה לכל, אלא שידוע שאפשר שתשוב אליו — האם זהו בכלל 'יאוש'. וע' להלן כו. שמיעטו מהכתוב אבידה שאין בה שוה פרוטה מהשבה. והרי פחות מש"פ אדם מוחל. ומשמע שאפילו מחילה גמורה לכל אינה נידונית כיאוש. [ואולם הרשב"א שם פירש דאצטרך קרא לכגון הוקרה והזולה, ע"ש. אבל התוס' לא פרשו כן]. וי"ל.

ועל אודות ספרים המונחים זמן רב בבתי כנסת, וכן חפצים עזובים במקומות ציבוריים — הורו כמה פוסקים (מנחת יצחק ח"ח קמו; שו"ת שבט הלוי ח"ה ריח), לתלות מודעה במקום גלוי שלפי תקנת המוסד, כל מי שלא יבא לקחת חפציו עד זמן מסוים ('חצי שנה או שנה') — אין המוסד אחראי עליו ויכול לקחתו, ומכאן ואילך משתמשים בהם כרצונם. וכתב בשבט הלוי: נראה, שכל העוזב ספריו וחפציו במקום ציבורי שכזה, יודע שיד הכל ממשמשים בהם, ובפרט הילדים הקטנים שאינם יודעים הלכה, והרי זו כאבידה מדעת, ובפרט בזמן הזה שהדברים מראים שאין בני אדם מקפידים על ממונם, והנסיון מעיד שכל שלא בא בזמן קצר, שוב אינו בא לעולם, וכהפקיר חפציו לדעת.

ובמנחת יצחק (שם) כתב שגם אם לא כתבו מודעה כזו, יכול אותו מוסד לשום אותם חפצים בדמים (כענין המבואר להלן כט:), כי בדרך כלל אותם דברים נטושים מתקלקלים ברבות הזמן, כגון בגדים וכדומה, והרי זה כפירות שעומדים להרקב, ששמים בדמים. (וצירף לזה סברתו שי"ל שנחשבים כהינוח ולא כאבידה שנפלה, ואין אומרים ע"ז 'באיסורא אתא לידיה'. אלא שלא כתב כן בודאות).

וכמדומה שכן מובא בשם הגרש"ז אויערבך זצ"ל.

וכיו"ב נשאל בשו"ת אגרות משה (ח"מ ח"ב מה), על אבידות שנמצאות בישיבה — כיצד יש לנהוג בהן. וכתב, שטוב לתקן ולפרסם לכל בני הישיבה שאם לא בא בעל האבידה לבקש אבידתו עד לזמן מסוים — אותה מציאה תהא שייכת לישיבה או למוצאה. ואולם אם איבדה אדם מבחוץ, או

אף אם יש ספק בכך, שלא שייך שידע על אותה תקנה — אין מועילה אותה התקנה. אלא שמן הסתם אין להסתפק שמה היא של איש מבחוץ אלא הולכין אחר הרוב. וע' במאמרו של הגר"ע בצרי שליט"א (בתחומין' ה, עמ' 342) אודות חפצים עזובים של תלמידים בישיבה. והחמיר שם שאין תיקון לדבר אלא ע"י החתמה מראש של כל התלמידים (או אפוטרופסיהם והוריהם) על טופס המקנה לישיבה את כל החפצים שייעזבו. (וע"ש בתגובת המערכת. וע"ע שו"ת דברי חכמים הל' אבידה 8).

'בהני תלת מילי עבידי רבנן דמשנו במלייהו: במסכת ובפוריא ובאושפיזא' — בדומה לשינוי ה'מסכתא' משום ענוה, כתב הט"ז (או"ח תקסה סק"ו), שאם שואלין אדם אם הוא מתענה, יכול לומר איני מתענה, כדי שלא להחזיק טובה לעצמו. [וזהו לשון רבי אליהו די-וידאש (בעל 'ראשית חכמה') בספרו תוצאות חיים: '... אל ישבח עצמו בשום דבר תורה ומצוה, כי הוא נוטל שכרו מהעולם-הבא. כן כתב רבנו יונה. אלא יעשה דבריו בהצנע כל האפשר, שנאמר 'הצנע לכת עם אלקיך' ואין הברכה שורה אלא בדבר הסמוי מן העין. ואל יאמר 'מצוה זו אעשה' אלא יעשה בלי אמירה, כי שמא השטן מקטרג עליו שלא יעשה. ולענין השבח, ילמד אדם מרבי חנאי (בזוהר, שלח לך): 'אמר רבי ייסא ודאי הוא רבי חנאי דלא בעא לאחזאה גרמיה כמה דידע...', וזהו מדרך הענוה והשפלות שלא להחשיב אדם עצמו לכלום. וכבר אמרו ז"ל שבוה מותר לשנות בדיבורו, אם שואלים אותו ידעת פרק זה, שיאמר לאו...].

— רש"י פרש 'אושפיזא' — שאם שאלוהו על אושפיזו אם קבלו בסבר פנים יפות, ואמר 'לא' — מדה טובה היא. [וצריך לומר שידוע שכן היה רוצה שיאמרו עליו בפני בני אדם שאינם מהוגנים (כמוש"כ התוס'), הגם שמתגנה בכך — כדי שלא יטרידוהו]. והרמב"ם (גולה ואבדה יד, יג) נקט שמשנה ואמר שמתארח אצל אדם אחר, כדי למנוע טירחה ממארחו האמתי. (ואף לרש"י ותוס', אם יכול לשנות בצורה זו, אסור לו לומר גנאי, אלא הם מדברים כשיודעים אצל מי נתארח. וע' בדיוק לשון ר"ת, וע"ע במאירי).

— בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ג צה) פסק שמותר לגלות לעניים או למתעסקים בעניני צדקה, על אדם שנותן צדקה בנדיבות, אם לא שאמר לו אותו נדיב בפירוש שלא יגלה. ואין בדבר חשש ד'מברך רעהו בקול גדול... קללה תחשב לו', ע"ש טעמו ונימוקו ושאר פרטים.

— ה'דרישה' (ח"מ סו"ס רסב) דייק מהרמב"ם, שבכל אלו השלשה רשות הן [לאפוקי מפני השלום, שמצוה לשנות], וכן היא דעת הר"ף. ולא כשיטת רש"י שמצוה יש בדבר. (וע' בספר 'לקט שיחות מוסר' להגרי"א שר — קונטרס מסילת ישרים, פרק יא, עמ' תכג).

— אף בשלשה אלו — כתב רבי יוסף חיים בספרו 'בן יהודע' — אין מוציאים מפיהם שקר גמור, אלא אומרים דבר שיכול להשתמע לשתי פנים, וזהו לשון 'עבידי רבנן דמשנו...'. — שעושים וממציאים תחבולות לשון. (וזהו באור הדרש 'אנכי מי שאנכי'. עשו בכורך'). וכן כתב בספר 'סידורו של שבת' (א, ד ט).

[בשו"ת שבט הלוי (ח"ה ב) נשאל האם מותר לשנות מן האמת מפני הבושה. וכתב שמותר לצורך כמו לכבוד הבריות, באופן שלפי דעתו של האומר אין כאן שקר, שאפשר לפרש דבריו באופן אחר

ממה שהוא התכוין אליו, הגם שהדברים נשמעים כשקר. (וע' ברכות מג: 'ולא היא, לאשתמוטי נפשיה הוא דעבד' וברש"י. וצ"ע. וע"ע במובא ב'יוסף דעת' שבת קטו ופסחים כז).

וראה לו עוד בתשובת 'רב פעלים' (ח"ג חו"מ א) שהביא מספר חסידים (תכו) שזה שאמרו משנים מפני השלום — דוקא בשכבר עבר הדבר, אבל אם למשל יבוא פלוני, נכרי או יהודי, לבקש ממנו הלואה, ואינו חפץ להלוותו פן לא יפרע לו — אין יכול לומר 'אין לי', שזה לא התירו מפני השלום, שמשנה דבר של אותה שעה, שאומר 'אין לי' ויש לו (כן בארו כמה מפרשים).

וכתב על כך החיד"א (בבאורו 'ברית עולם' על ספר חסידים), שלענין זה הענוה גדולה מן השלום, שהרי כאן התירו משום ענוה, הגם שמשנה בדבר עכשוי. (וע"ע בספר אמת ליעקב שדייק מלשון הרמב"ם (גו"א יד, ג) שמפני השלום אין מותר אלא שינוי ולא שקר גמור, משא"כ באותם שלשה דברים. וגם מזה מבואר שגדולה הענוה והצניעות. אך יש להעיר מדברי החפץ חיים (הל' איסורי רכילות כ,ח) שאם אין אפשרות אחרת מותר לומר שקר גמור מפני השלום, כגון למנוע רכילות).

וב'רב פעלים' שם חילק באופן אחר; כאן אינו שינוי גמור אם שואלים אותו על ידיעתו ואומר 'לאו' — כי מדרגות רבות בידיעה, וכל אחד, אע"פ שהוא יודע, נחשב 'אינו יודע' לגבי הגדול ממנו, שידיעתו טובה יותר.

ולכאורה היה נראה לפרש כוונת ספר חסידים באופן אחר; כל שמשנה ממה שהוא עתה, עלול שקרו להתגלות, אם מפני המציאות ואם משום הבעת פניו וכו', וכיון שגם אם ישנה אפשר שלא יועיל לשלום, כגון אם יודע שיש לו להלוות, אדרבה יגרום לשנאה יותר משאלו לא שינה — לכן לא התירו. וכמובן לפי"ז אין זה שייך כשאומר 'לאו' על ידיעתו במסכתא, שגם אם יודע ששינה, אין לחוש בכך.

ואולם המג"א (קנו) הביא להך דספר חסידים וסתם שהחילוק בין שקר דלשעבר לשקר דלהבא, שזה האחרון לא הותר. וכנראה פרש באופן אחר.

*

'אל"ף' — ראשי תבות אלף (=למד) 'לא' פיך, היינו למד את פיך לומר 'לא' בשלשת הדברים הרמוזים ב'אל"ף' — אושפיזא, לימוד, פוריא'. (מהר"י אור זרוע. מובא בשו"ת מהר"י ברונא קב. וכן כתב בדרישה חו"מ סו"ס רסב).

שלשה אלה, ראשי תבות 'אמת' — אושפיזא, מסכתא, תשמיש — לרמוז שגם באלו טוב לדבר אמת, הגם שיש סיבה וטעם לשנות בהם (בן יהוידע שם. וע' לעיל בשיטות רש"י והרמב"ם בזה).

דף בד

'מר זוטרא חסידא אגניב ליה כסא דכספא מאושפיזא, חזיא להווא בר בי רב דמשי ידיה ונגיב בגלימא דחבריה. אמר, היינו האי דלא איכפת ליה אממונא דחבריה. כפתיה ואודי' — הדגיש 'מאושפיזא' לומר שלא היה זה כלי שלו אלא של מארחו (כדברי רש"י), שאילו היה של עצמו, לא היה מר זוטרא חסידא נוהג כן, לפי שאין אדם עושה דין לעצמו במקום שאינו מבורר. אך כיון שכלי של אושפיזו היה, נצרך לעשות כן להעמיד הדין על תלו. וגם שמא היה המארח חושד את מר זוטרא, לכך רצה להוציא עצמו מן החשד (עפ"י מהר"י חיות והגהות ריעב"ץ).

מבינונית — אם לאחר מכן אמר לו כלך אצל יפות (כלומר היה לך לילך אצל יפות מהם. רש"י), ונמצאו יפות מאלו — תרומתו תרומה, כי גילה דעתו שנוח לו בדבר ואף על היפות עשאו שליח. ואם לא נמצאו יפות מאלו (או אם שתק ולא גילה דעתו שנוח לו בדבר. רמב"ן) — אין תרומתו תרומה. ליקטו הבעלים והוסיפו עליהם — בין כך ובין כך תרומתו תרומה.

מדברי הרמב"ם נראה שאף לפי מה שפסק כאביי שיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש, נקט שמדובר ללא שעשאו שליח. יש מפרשים הואיל והגורן עומד ליתרם וגם יש מצוה בכך, לכן די בגילוי דעת למפרע (עפ"י ר"י קורקוס; כס"מ; רדב"ז; ט"ז והגר"א ועוד). ויש מפרשים שאכן אין התרומה מועילה אלא מכאן ולהבא, שעל ידי גילוי דעתו חלה התרומה כאילו הפרישה עתה, שהרי התרומה חלה במחשבה (עפ"י משנה למלך וישועות מלכו — תרומות ד, ג; מדרת שלמה; קרן אורה נדרים לו: משכנות יעקב סח. מובא כל זה במנחת שלמה תנינא קו, ע"ש).

ב. העולה מסוגית הגמרא שאריס המביא פירות מהפרדס ללא ידיעת הבעלים — אסור לאכלם, לפי מה שאנו נוקטים כאביי שיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש. אבל לרבא מותר, אם סומך על כך שבעל הבית יתרצה לכשידע.

יש אומרים שאם ברור שהוא מסכים — מותר אף לאביי (עפ"י ריטב"א).

ואפילו אם לאחר שהביא האריס, ראה זאת בעל הפירות ואמר 'מדוע לא הבאת טובים מאלו', יש לחוש שמא מחמת הבושה הוא אומר (כפי שמסר מר זוטרא מרבא: לא אמרו 'כלך אצל יפות' אלא לענין תרומה בלבד, משום מצוה).

וזה דוקא כשהביא מפירות הבעלים, אבל הביא האריס מן הבית, יש להניח שמפירות עצמו הביא ומותר (כדברי רבא ב"ק קט.). ובמעשה שהיה שהביא האריס מן הפרדס — מר זוטרא חשש שמא מפירות בעה"ב הביא ולא אכל, ואילו רב אשי ואמימר אכלו, שסוברים אריס מחלקו הוא נותן (עפ"י פירוש התוס').

אריס שקידש אשה בפירות שנטל מן השדה — ע' בקדושין נב.

ג. המעלה פירותיו לגג וירד עליהם הטל; עודהו הטל עליהם ושמח — הרי זה בכי יתן. נגבו, אעפ"י ששמח — אינם בכי יתן, לפי שצריך דעת להכשר הפירות (שכתוב כי יתן — יותן דומיא דיתן, לדעת).

דפים כב — כג

מט. א. האם סימן העשוי לידרס נחשב סימן?

ב. האם מקום מהוה סימן?

ג. האם מנין, משקל או מדה מהוים סימן?

ד. האם מעבירים על האוכלים?

א. לדברי רבה, סימן העשוי לידרס על ידי עוברים ושבים — אינו סימן. כלומר אין בעליו סומך עליו והרי זה כדבר שאין בו סימן שמתאש ממנו. ולכן כריכות ברשות הרבים, אעפ"י שיש בהם סימן, הואיל והן נדרסות על ידי הרבים — הרי אלו שלו. ולדברי רבא — הרי זה סימן. וכן הסיק רב זביד להלכה.

נראה שיש דברים העשויים לידרס בנקל, שאפילו לרבה לא היו סימן, כגון מטבעות המונחות זו על גבי זו ברשות הרבים, שבנקל נהרס המגדל ונופל במעט דריסת רגל (עפ"י ריטב"א כה.).

ב. מקום — רבה אמר: אינו סימן. [וכן נראית דעת רב נחמן. וכן יש אומרים בדעת רב מרי]. ורבה אמר: סימן (וכן נראה דעת רב. תורא"ש כה.). ודוקא כשהאבידה נמצאת בדרך הינוח, אבל דרך נפילה — אין מקום סימן, שהרי המאבד אינו יודע את מקומו. ואף בדרך הינוח, דבר קל המונח ברשות הרבים הואיל ועומד להתגלגל ברגלי אדם ובהמה — אין המקום מהוה סימן. וכן הסיק רב זביד להלכה.

א. כן פסק הרי"ף ושאר פוסקים, שמקום — סימן. וסימן מובהק הוא (עפ"י רמב"ם; חו"מ רסז, ז).

והכוונה לסימן מובהק קצת שמועיל מדאוריתא, אבל לא מובהק ביותר. עפ"י אבני נזר אה"ע ע, כו).

ב. לכאורה נראה ללמוד מדברי הראב"ד (המובאים ברא"ש להלן כה, אות ה. וכן צידד הריטב"א שם) שכתב שאין מקום סימן בדברים קטנים כגון מטבע כיון שאי אפשר לכיין המקום — מזה נראה שצריך לומר המקום המדויק, ואין די בנתינת אזור רחב.

ולהלן (כה): אמרו שבגוזלות המדדין אין המקום סימן. ואמרו (בב"ב כג): כל המדדה אין מדדה יותר מחמשים אמה — הרי מוכח עכ"פ שטווח של מאה אמה אינו מהוה סימן. ומהראב"ד נראה לכאורה שאף טווח שטח קטן בהרבה אינו סימן.

יש מקום שאינו סימן לדברי הכל, כגון חבית יין שנמצאה במקום פריקת החביות מן הים — שאומרים לו, כשם שאיבדת אתה שם, כך ארע לחברך.

ג. רב ששת השיב לשואלים אותו שמנין מהוה סימן — שכן שנו בברייתא שמשקל ומדה מהוים סימן, ומנין כיוצא בהם.

ומבואר בגמרא (לעיל כ: ולהלן כה.) שבשני פריטים אין המנין סימן, כגון שמכריו 'שטרות' / מטבעות מצאתי, הואיל ומיעוט רבים שנים (רש"י), אין זה סימן אלא בשלשה ומעלה.

א. בברייתא להלן (כה.) מבואר שמצא בדי מחטים שנים שנים — הוא סימן. ופירשו הראשונים, לפי שאין ניכר מתוך הכרותו כמה בדים היו, כי מכריו 'מחטים מצאתי' ולא 'בדים'. (והסמ"ע (רסב סקל"ב) פירש שמצאם מונחים זוגות זוגות).

ב. יש דברים שאין אדם רגיל לידע מנינם, וביחוד בדרך נפילה, כגון פירות ומעות שנפלו לו — הלכך בהם לדברי הכל מנין לא הוא סימן, שכבר נתיאש (עפ"י ריטב"א כא. רשב"א כה. ע"ש).

ואולם במעות הצרורים בצרור — מנין סימן (עפ"י סמ"ע וש"ך רסב, יז). וכן במעות המונחים כמגדל (כדלהלן כה ובראשונים).

ג. כתבו הפוסקים (עפ"י רמב"ם; חו"מ רסז, ז) שמנין משקל ומדה — סימנים מובהקים הם. (והכוונה לסימנים מובהקים קצת שמועילים מדאוריתא, אבל אין מובהקים ביותר — שהרי נסתפקו בגמרא אם מנין הוא סימן (עפ"י אבני נזר אה"ע ע, כו).

וערמב"ן שכתב שבגד שאין דרכו לישקל — סימן מובהק הוא. ואין הכרח לדייק שלדעתו סתם מדה ומשקל אינם סימנים מובהקים, כי הכוונה לומר שבבגד הוא סימן מובהק טפי, וכמש"כ הרשב"א.

וער"ן (להלן כת). שמדת אורכו של גט — סימן מובהק הוא ומועיל מדאוריתא).

ד. לדברי רבה יש הכרח ממשנתנו שאין מעבירים על האוכלים. (כלומר, אין רשאים לעבור עליהם ולהניחם במקומם אלא צריך להגביהם. רש"י ותוס'. ויש שפרשו, אין מעבירים ודורסים עליהם. והראשונים החו פירוש זה). וכפי שלמדו במקום אחר מדברי רבן גמליאל (עירובין סד).
לדברי רבא אין הכרח ממשנתנו אם מעבירים על האוכלים אם לאו. (ואין להוכיח מדברי הגמרא שרבא סובר מעבירים על האוכלים. ערשב"א).

ג. מה דינם של המציאות דלהלן?

א. כריכות (= עמרים קטנים) ואלומות דגן.

ב. ככרות לחם.

ג. דבר שיש בו שינוי, כגון עיגול דבילה ובתוכו חרס, ככר ובתוכו מעות. [סימן הבא מאליו].

ד. חתיכות בשר ודגים; מחרוזת של חתיכות.

ה. כדי יין ושמן וכד'.

א. שנינו: כריכות ברשות הרבים — הרי אלו שלו. כריכות ברשות היחיד — חייב להכריז. ונחלקן אמוראים במה דברים אמורים; —

לדברי רבה מדובר בכריכות שיש בהן סימן, וכיון שברה"ר הסימן עשוי לידרס, לכך הרי אלו שלו, משא"כ ברשות היחיד שאינן נדרסות. אבל אם אין בהן סימן — אפילו ברשות היחיד הרי אלו שלו, שהמקום אינו מהווה סימן.

לדברי רבא (וכן הלכה) מדובר בכריכות שאין בהן סימן, וברה"י חייב להכריז משום שמדובר בדרך הינוח והמקום מהווה סימן [אבל בדרך נפילה אפילו ברה"י הרי אלו שלו], ולא ישאירן מונחות שם, פן ימצאן נכרי או ישראל חשוד וכד' ויטלן (ראשונים). משא"כ ברה"ר הואיל ומתגלגל ממקום למקום, אין המקום סימן. אבל אם יש בהן סימן, אפילו ברה"ר חייב להכריז, שסימן העשוי לידרס — סימן. לדברי שניהם, אלומות גדולות — בין ברה"ר בין ברה"י נוטל ומכריז. לרבה, דוקא כשיש בהן סימן [והואיל וגבוהות הן, אינן נדרסות]. ולרבא אפילו אין בהן סימן — שהמקום מהווה סימן אפילו ברה"ר, הואיל ואינן עשויות להתגלגל למקום אחר.

ב. ככרות של נחתום — הרי אלו שלו, שכולן עשויות בדפוס אחד. של בעל הבית — חייב להכריז. רבה העמיד זאת במקום שאין מצויים בהמה וכלבים, אבל במקום שמצויים, גם של בעה"ב הרי אלו שלו, שסימן העשוי לידרס לא הוי סימן. ולרבא אין חילוק בדבר, כי גם העשוי לידרס הוי סימן (ומדובר בככרות גדולות שבהמה וכלבים אינם אוכלים אותם. תוס').

יש אומרים שגם לרבא צריך להעמיד במקום שאין בהמה וכלבים מצויים, כי אם מצויים — הבעלים מתיאשים, לפי שהכלבים והבהמה מחפשים תדיר אחר אוכל וימצאו ויאכלו (ערשב"א).

ג. רבי יהודה אומר: כל שיש בו שינוי — חייב להכריז. כיצד? מצא עיגול ובתוכו חרס, ככר ובתוכו מעות. ואין כן דעת תנא קמא. ופרשו מחלוקתם בסימן הבא מאליו (— ראוי לבוא מאליו שלא במכוון), האם הוא סימן (רש"י): שאנו אומרים לשם סימן נתנו שם. תוס': שידעו בעליו שנפלו שם) אם לאו כיון שאין ניכר הדבר מבחוץ. (תוס').

ד. תנן: מחרוזות של דגים (או של בשר. תוספתא. מובא בתוס') — הרי אלו שלו. ופרשו בגמרא בקשר הציידים שהכל קושרים בו ואינו מיוחד, אבל קשר שאינו שוה בכל — אפשר שמהוה סימן. וכן הלכה (ע' לעיל כ: ולהלן כה: ובראשונים). וכן במנין השוה בכל המחרוזות, אבל אינו שוה — חייב להכריז משום המנין.

וכן בחתיכות של בשר או דגים — במשקל הקבוע בהם, הרי אלו שלו. [וסוג האבר שממנו באה החתיכה אינו מהוה סימן]. ואולם אם יש בהם ייחוד מסוים, כגון שחתכן בצורה מיוחדת. וכן דג נשוך — חייב להכריז.

ה. כדים או חביות של יין ושמן; אם יש בהם רושם (= טיחת טיט שמסביב למגופה) המעיד על בעליו — חייב להכריז, ואם אין בהם רושם [וסתם כדים וחביות שוים הם ואין בהם סימן מיוחד] — הרי אלו שלו. וכל שכן אם מצאם פתוחים ומגולים — הרי זו אבידה מדעת.

רש"י מפרש שהימצאות הרושם עצמה מהוה סימן, כל עוד לא נפתחו האוצרות למכור ואין רושמים אלא יחידים.

והתוס' מפרשים שלפיכך הרושם סימן, כי כל אדם עושה רושם אחר לחביותיו. ואולם לאחר שנפתחו האוצרות למכור לחנונים, שוב אין הרושם סימן כי אחד מוכר להרבה חנונים והרי כולם רשומים בסוג אחד.

חביות פתוחות ומגולות — הרי זו אבידה מדעת.

דף כג

נא. א. זפת שנמצא בבית הגת — מה דינו?

ב. כלים הנמצאים, חדשים גם ישנים — מה דינם?

א. הורה רב במעשה שבא לפניו בזפת הנמצא בבית הגת — שיכול המוצא ליטלו לעצמו. ופירש רב אבא הוראתו [אפילו אם מקום נחשב סימן, וגם אם היה בו סימן. ריטב"א], משום יאוש בעלים, שראו על פי צמחים שצמחו על הזפת, שמונח שם ימים רבים, וודאי כבר נתיאשו הבעלים. יש שנראה מדבריהם שבחצר המשתמרת, זכה בו בעל הגת. ויש חולקים לפי שהגיע לחצר קודם יאוש.

ב. כלים שיש בהם סימן (וסתם כלי יש בו סימן. רש"י כד סע"ב) — חייב להכריז, ושאיין בהם סימן — אם חדשים שלא שבעתם העין, כגון בדי (= מתלי) מחטים וצינוריות, ומחרוזות של קרדומות (לאפוקי כלי שימוש. רי"ד), והם המכונים 'כלי אנפוריא' — הרי אלו שלו — כדברי רבי שמעון בן אלעזר. ואם שבעתם העין — חייב להכריז. ופרשו בגמרא נפקא מינה להחזיר לתלמיד חכם בטביעות עין, שהרי אין בהם סימן.

א. חכמים חולקים וסוברים אפילו לא שבעתם העין — מחזירים לת"ח בטביעות עין. ודוקא בכלים שיש בהם טביעות עין, להוציא פירות ומעות וכד' (עפ"י תוס', ר"ן ועוד. וכן נקט הרשב"א לעיקר, ע"ש). וי"א שאין מחלוקת בדבר (ריטב"א).

ומכל מקום הלכה כרבי שמעון בן אלעזר, שכן הולכת הסוגיא בשיטתו. וכן נראה מדברי הרי"ף. וכן פסק הרמב"ם (עפ"י ר"ן).

ב. כתבו ראשונים: מדובר במקום שמצויים תלמידי חכמים, אבל בלאו הכי — אין חייב להכריז (עפ"י רמב"ן תוס' ורא"ש ועוד. [ואפשר שאין הדין מוסכם — ערשב"א וריטב"א]. ויש לעיין האם צריך שיהא רוב ת"ח ממש באותו מקום או די בשמצויים שם ת"ח [או מצויים הרבה — ע' לשון תורא"ש]. וכן פשטות לשון הראשונים).

ויש אומרים שאין מחזירים אבידה לת"ח בטביעות עין אלא בדבר שאינו חשוב ולא כבד, שיש בו יאוש שלא מדעת שלהלכה אינו מועיל, אבל דבר שיש בו יאוש מדעת — הרי הוא שלו (מובא בריטב"א).

ג. הראב"ד כתב שהכרוה לצורבא מרבנן בכלים שאין בהם סימן אינה כשאר הכרוה, שאינה אלא בבתי כנסיות ובבתי מדרשות שמצויים שם החכמים. וכיון שהכריז שלשה ימים או יותר שם, שוב אין חוששים לצורבא מרבנן (עפ"י רמב"ן. והרשב"א הביא שאין מכריזים שם אלא פעמים ושלש).

ד. מצא כלי אנפריא ובא צורבא מרבנן ואמר יש לי בה טביעות עין, אם מצא קודם שנודע למאבד על אבידתו [שאו הוא יאוש שלא מדעת שאינו מועיל] — יש להחזיר לו (וכן כתב הגרעק"א. ושמה התוס' ד"ה ומודה ע"ש ברעק"א) אינם סוברים כן).

ה. כמוזכר לעיל, פירות ומטבעות וכד' אין בהם טביעות עין. ואולם בשטרות כסף שייכת טביעות עין, ולכן אם צורבא מרבנן יאמר שממנו הם אבדו — נותנים לו (עפ"י אגרות משה חו"מ ח"ב מה"ג).

מדברי הברייתא מבואר שהמוצא כלי כסף, כלי נחושת, אבר ושאר מיני מתכות — משקלם מהוה סימן, שאם יודע לכיון משקלותיו — יחזיר לו.

אם מצאם מונחים שנים שנים, אפילו אין בהם טביעות עין — חייב להכריז. שהמנין [בדרך הינוח] מהוה סימן (כד.).

עוד בריני 'טביעות עין' בשאר הלכות, והאם ומתי טב"ע עדיפה מסימנים — בחולין צו.

דפים כג — כד

נב. איזהו תלמיד חכם שמחזירים לו אבידה בטביעות עין?

כל תלמיד חכם שיודעים בו שאינו משנה בדבריו מלבד בשלשה ענינים; במסכתא בפוריא ובאושפיזא [וכן מפני השלום שמותר ואף מצוה לשנות] — מחזירים לו אבידה בטביעות עין.

א. 'במסכת' — פרש"י, כששואלים אותו האם יש בידך מסכת פלונית, אעפ"י שסדורה לו יאמר לאו. ומדת ענוה היא. 'בפוריא' — שימשת מטתך? יאמר לאו. מדת צניעות היא. 'באושפיזא' — שאלוהו על אושפיזו אם קבלו בסבר פנים יפות ואמר לאו — מדה טובה היא כדי שלא יקפצו עליו בני אדם שאינם מהוגנים. ויש מפרשים בדרכים אחרות. ע' בראשונים; תורת חיים.

ב. לדעת הרי"ף אין מצוה לשנות בשלשה אלו אלא רשות, שלא כשינוי מפני השלום שהוא מצוה. (ובתוס' מבואר שגם שלשה אלו כלולים בדרכי שלום). ורש"י כתב שמדה טובה היא לשנות באלו השלשה.

ומשמע מדברי הרשב"א שנקט כדבר פשוט שרק ת"ח דרכם בכך ולא שאר כל אדם.

ג. במקום אחר אמרו: ת"ח שמחזירים לו אבידה הוא זה המקפיד על חלוקה להפכו, שלא ייראו בו התפירות ויתגנה (שבת קיד.). וזהו תנאי נוסף על האמור בגמרא כאן (כן מבואר בהגהות אש"י). ועתוס' ור"ן חולין מד: 'איהו ת"ח' — הרואה טריפה לעצמו.

וכתב הריטב"א (גטין כז) שאינו תלוי במדת חכמתו וחריפותו אלא ביושרו וחסידותו.

ד. האם יש בזמן הזה דין 'תלמיד חכם' לענין אבידה — אין הדבר מוסכם — בשו"ת מהרי"ק (קסג) משמע שאין לנו ת"ח לענין זה. ובתרומת הדשן (סו"ס שמא) חכך בדבר. וכן הסמ"ע (רסב סקמ"ו) הסתפק. וברמ"א מ' שנוהג. וע"ש בפתחי תשובה, ובשו"ע הגר"ז.

ובספר ערוך השלחן (סו"ס רסב) כתב: 'וגם בזמן הזה יש דין תלמיד חכם לזה, דלאו בחכמה תליא מילתא, אלא ביראת ה', דמי שידוע שהוא ירא אלקים וידוע שאינו משקר — נאמן על פי טביעות עין. וזה שתלו חז"ל ב'תלמיד חכם' — משום דהעוסק בתורה מסתמא הוא ירא ה'. וכן מובא בשם הגר"ח פ' שינברג שליט"א, שיש דין 'ת"ח' בזמן הזה לענין השבת אבידה. ויש שחככו בדבר. (ע' בשו"ת דברי חכמים הל' אבידה 10).

ה. אדם שמכירים בו שאינו משנה בדיבורו, אם הנהגתו זו נובעת מחמת ידיעתו בתורה — די בכך אף אם הוא איש פשוט. אבל למעשה אין זה מצוי. ואם הנהגתו זו מחמת עצמו — אין לסמוך עליו שלא ישנה מהנהגתו (מתוך תשובת הגר"מ פינשטיין, מובא ב'השבת אבידה כהלכה' עמ' קעג. ולכאורה נראה שאם המוצא בעצמו יודעו וקים לו בגוויה שנאמן הוא — לפי דעת הראשונים שהטעם בצורבא מרבנן משום נאמנות, צריך אף לזה להחזיר בטביעות עין. אך לפי הטעם דדייק טפי אין די בכך אם אינו צו"מ).

דף כד

נג. א. המוצא אבידה שיש בה סימן במקום הומה מאדם — האם היא שלו או חייב להכריז? האם יש חילוק בין מקום שרובו כנענים למקום שרובו ישראל?

ב. מצא חבית יין בעיר שרובה כנענים ובעיר שרובה ישראל — מה דינה לענין מציאה ולענין התר היין בהנאה?

ג. אבידה שנתיאשו בעליה, ובאו ונתנו בה סימן — האם ראוי להחזירה להם?

ד. עוף שנטל חתיכת בשר בשוק והשליכו במקום אחר — מה דינו?

ה. מצא גדי שחוט בדרך — מה דינו משום מציאה ומשום כשרות הבשר באכילה?

א. לדברי רבי שמעון בן אלעזר, המוצא אבידה בסרטיא ופלטיא גדולה ובכל מקום שהרבים מצויים שם — הרי אלו שלו, מפני שהבעלים מתיאשים מהם. ונסתפקו בגמרא האם דבריו אמורים גם במקום שרובם ישראל או שמא רק ברוב כנענים. וכן נסתפקו מהי דעת חכמים. [וישנה אפשרות (לפי האיבעית אימא) שלחכמים ברוב כנענים אינו חייב להכריז אבל אין האבידה שלו כי יש לחוש למיעוט ישראל, הלכך יניחנה]. וכן נסתפקו כיצד הכרעת ההלכה.

התוס' נקטו לעיקר שחכמים ודאי חולקים ברוב ישראל שחייב להכריז, וכמשמעות סתם מתניתין. והספק שבגמרא בדעת חכמים לא היה אלא ברוב כנענים.

רב אסי נקט שבעיר שרובה כנענים — האבידה של המוצא. וברובה ישראל — חייב להכריז. וברוב נכרים, אפילו בא ישראל ונתן בה סימן וידענו שנפל ממנו וגם עומד וצווח — האבידה שייכת